

RÁCZ MARGIT

Az euróövezeti csatlakozástól ne várjunk reálgazdasági felzárkózást!

A magyar euróövezeti csatlakozásnak nincs elfogadott időpontja. 2012 tavaszán sem a magyar gazdaság helyzete és teljesítménye, sem az euróövezet adósságproblémájának várható elhúzódása nem kedvező bármely időpont vagy felzárkózási út konkrét megjelölésére.

Ebben az elhúzódó válságban a magyar gazdaság és politika irányítói szembesülhettek azzal, hogy mit is jelent az erős volatilitásnak kitett valutaárfolyam, és milyen erős az összefüggés a gazdaságpolitikai hitelesség és a piacról történő adósságfinanszírozás költségei között.

Miközben e problémák mérséklése, illetve megszűnése kívánatosná teheti az euróövezeti csatlakozást, az ehhez szükséges feltételek teljesítésétől egyre messzebbre vagyunk. Ez még akkor is így van, ha a túlzottdeficit-eljárás alól sikerülne rövid időn belül kikerülni. A magyar gazdaság – éles ellentétben az euróövezet és a legtöbb OECD-ország inflációs trendjével – beragadni látszik a fogyasztói árak évi ötszázalékos, illetve azt meghaladó mértékű emelkedésébe. Most úgy tűnik, hogy az államháztartás fogyasztási adókkal történő stabilizálása nemcsak átmenetileg növeli az inflációt. Ha csak ez lenne az egyetlen probléma, azzal is nehéz lenne megküzdeni. De maradva a maastrichti konvergenciakritériumoknál, az árfolyam stabilitásának elérése sem tűnik könnyen teljesíthető feladatnak.

A monetáris mutatók stabilitásának hiánya kizáró feltételnek tekinthető az euróövezethez csatlakozó bármely ország számára. Ezért önmagában illuzórikus 2012 tavaszán egyáltalán felvetni a belátható időn belüli magyar euróövezeti csatlakozást.

Van azonban ezzel kapcsolatban számos egyéb, súlyosan latba eső nyitott kérdés is. Az euróövezet létrehozásakor nagy viták folytak arról, hogy a monetáris összehangolás után mi biztosítja az euróövezet kevésbé fejlett tagjainak reálfelzárkózását. A 2008-ban bekövetkezett, akkor még kizárólag pénzügyi válság mára félreérthetetlenül megmutatta, hogy Spanyolország vagy Portugália adósságproblémája összefüggésben van a relatíve fejletlenebb reálgazdaságaikkal. Az úgynevezett hatos jogszabálycsomag egy része éppen a makrogazdasági egyensúlytalanság kezelését célozza. A 2011 decemberében hatályba lépett csomaghoz tíz mutató tartozik. (A mutatók kidolgozói hangsúlyozzák, hogy a tapasztalatok alapján ezek változhatnak.) A relatív reálgazda-

sági helyzetet nem egyszerűen az egy főre jutó GDP-ben való elmaradással vagy felzárkózással kell mérni. A relatív elmaradottság mögött versenyképességi problémák is meghúzódhatnak. Ez utóbbiak egyik forrása a gyors, a termelékenység növekedése által indokolt mértéket meghaladó bérfelzárkózás lehet. (A termékegységre jutó munkaerőköltség ezekben az országokban a kétezres évek elejétől-közepétől kezdve szinte folyamatosan növekedett, míg például Németországban folyamatosan csökkent.)

A jegybanki alapkamat az infláció alakulásától függően az euróövezeten belül tartósan alacsony volt, és az is maradt. Eközben az euróövezet tagállamaiban a fogyasztói árszint éves változása eltérően alakult, és a különbségek tartósan fennmaradtak. E különbség különösen nagy volt Írország esetében. Az ír gazdaság költségvetési összeomlásában meghatározó volt a túlhajtott építőipari beruházás, ami kulcsszerepet játszott a tőzsdebuborék kipukkanásában.

A spanyol és a portugál gazdaság adósságproblémái nem a laza közpénzügyi gazdálkodással függnek össze. Egyik országban sem volt tartósan magas a folyó költségvetés hiánya, s ennek következtében kiugróan nagy államadósság sem halmozódott fel. Mindkettő esetében jellegzetesen *reálgazdasági* problémák vezettek a költségvetési gondok kiéleződéséhez. Portugáliában jóval 2008 előtt tartósan lelassult a gazdasági növekedés. Spanyolország pedig szinte azóta küszködik – sikertelenül – igen magas munkanélküliséggel, amióta csatlakozott az Európai Közösségekhez.

Az euróövezetben való részvétel az adósságválságba került mediterrán országok számára semmiféle reálgazdasági probléma megoldását nem könnyítette meg. Tehát az euróövezetbe való belépéstől egy felzárkózó ország nem várhatja az utolérést. A reálgazdasági felzárkózásnak ettől függetlenül kell megtörténnie! Az alacsony jegybanki kamat miatt kialakuló tőzsdebuborék veszélye pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy erre a reálgazdasági felzárkózásra az euróövezetbe történő belépés előtt kell sort keríteni.

Magyarországon lényegében 2006 óta lassul, sőt időnként megáll a gazdasági növekedés. A 2006–2007. évi világgazdasági konjunktúrát a költségvetési konszolidáció feladatai és problémái miatt a magyar gazdaság nem tudta kihasználni. Emiatt a reálgazdasági felzárkózás elmaradt az EU-hoz velünk együtt csatlakozó közép-kelet-európai országok teljesítményétől. Ezért is kerül a magyar eurócsatlakozás lehetséges időpontja egyre távolabb.

Azt, hogy az euróövezet szabályozása miképpen változik majd a következő néhány évben, nem láthatjuk előre. Ami a hatos jogszabálycsomag, az euró-plusz és a 2012 elején elfogadott költségvetési szerződés által jelzett irányból érzékelhető, az mindössze annyi, hogy egyfelől igyekeznek a stabilitási és növekedési egyezmény költségvetési kritériumainak betarthatóságát megerősíteni, másfelől az úgynevezett gazdasági kormányzás révén – erős közösségi kontroll mellett – a makrogazdasági egyensúlytalanság elkerülésére és leküzdésére nagyobb figyelem irányul majd. Ez utóbbival kapcsolatban kételyeket is meg kell fogalmaznunk. Vajon hol van az a közösségi bölcsesség, amelynek segítségével sikerrel kecsegtető gazdaságpolitikai tanácsok adhatók az egyensúlytalansággal küzdő tagországok kormányai számára?

Meg is valósítható egyezmény kialakítására nemigen van remény. Az EU 2020-ig megvalósítandó programja nagyon szép célokat tartalmaz, elérésükben azonban

nem nagyon bízhatunk. (Különösen akkor nem, ha az előző tíz évre vonatkozó hasonló program szinte katasztrofális sikertelenségére is gondolunk.)

Az, hogy a tartós növekedés forrásai jelenleg Európán kívül lelhetők fel, meglehetősen érdekes következményekkel járhat az euróövezet jövőjére nézve is. Elsősorban német szakértők képviselik azt az álláspontot, miszerint a növekedés forrásai az EU és az euróövezet tagországai számára az export dinamikus és versenyképes növelésében vannak. (A hatos jogszabálycsomag tíz mutatója között is szerepel az export növekedésére vonatkozó mutató.)

A német folyó fizetési mérleg tartós aktívuma és az adósságválsággal küszködő mediterrán országok tartós folyó passzívuma ez utóbbi országokban erős ellenérzést váltott ki, mondván: „a német exportőrök »lenyúlták« ezen országok belső piacát is”. A német szakértők némi megnyugvással konstatálták, hogy a válság nyomán kialakuló keresletcsökkenés és GDP-zsugorodás együttes hatására ezekben az országokban is csökkent a folyó fizetési mérleg passzívuma, sőt a mutató helyenként pozitívvá vált. Érdemes megjegyezni, hogy ez a csoda a magyar gazdaságban is lejátszódott, ugyanezen okokból. Az igazi kérdés mindezek mögött az, hogy az EU országai milyen sikerrel tudnak többletexporttal betörni a világ dinamikusan növekvő régióiba.

Az EU és az euróövezet gazdasági és politikai vezetői előtt – az adósságválság kezelésén túl – középtávon is hatalmas kihívások állnak. Ezek egy része a világgazdaság átalakulásából, más része a lakosság elöregedéséből származik. Ma még nem tudjuk megmondani, hogy ezekkel a problémákkal közösségi szinten fog-e szembenézni az EU és az euróövezet, vagy a tagállamok vállán marad ez a teher. Magyarországnak az Európai Unióban kialakuló helye és szerepe ezeknek a problémáknak a kezelési módjától is függ.

Ha a válság eme elhúzódó pangó időszakában az EU tagállamai egyre ellenőrzöttebben, de lényegében mégis önállóbban kénytelenek megoldani súlyos gazdasági és szociális problémáikat, akkor is az a jó megoldás, ha ezt az országok egymással egyeztetve, a közös joganyag és a közös intézmények bekapcsolásával végzik.

Ha nem is kaphatunk majd jelentős segítséget az EU-tól a foglalkoztatás javításához vagy a tartós növekedés pályájának eléréséhez, egy esetleges csődhelyzet elkerüléséhez biztos számíthatunk az Európai Unió támogatására. Pénzügyi forrásokat nemcsak az EU-tól, hanem a Nemzetközi Valutaalaptól is várhatunk, különösen azután, hogy végül is az IMF-nek sikerült hozzáférnie Kína hatalmas szabadon felhasználható forrásaihoz, amelyekre a fejlett világ sok országa és az euróövezet is eredménytelenül pályázott.

Az adósságproblémákkal küszködő Magyarországnak az euróövezetbe való belépés távolodásával azért is harmonikus kapcsolatban kell lennie az EU intézményeivel (és tagállamaival), hogy az IMF-ben felhalmozódó nagy mennyiségű relatíve olcsó forráshoz könnyen és tartósan hozzá tudjunk férni.